

Činnost Spektra není jen výměna stříkaček

Žďárské kontaktní centrum nabízí bezplatné a anonymní poradenství například i rodičům, kteří mají podezření, že jejich dítě užívá drogy

JANA NEDĚLKOVÁ

Žďár nad Sázavou – Desítky lidí, mající potíže s drogami, využívají pomoci žďárského Spektra. Činnost zařízení, jehož zřizovatelem je Kolpingovo dílo ČR, nespočívá jen ve výměně stříkaček uživatelům drog. Služby, jež poskytuje, popsal Josef Soukal, vedoucí Kontaktního centra Spektra.

Letos se Spektrum stěhovalo do nových prostor. Jaký z nich máte dojem vy i klienti?

Je to určitě posun kupředu, minimálně v tom, že je tu mnohem víc prostoru. Teď spolu třeba sedíme v poradenské místnosti. Tu jsme předtím v podstatě neměli. Dále tu máme prostor pro zdravotní ošetření, výměnu stříkaček a testování na HIV a hepatitidu C. Dřív se výměna odbyvala vlastně na schodech. Nyní, když klientům slibujeme anonymitu, tak ji skutečně můžeme zaručit. Pokud teď člověk chce, nemusí se potkat s žádnými dalšími klienty.

Prostory samozřejmě nejsou ideální – je to stará a dlouho neudržovaná budova, do níž se nic neinvestovalo. Je tedy potřeba celková rekonstrukce, aby se objekt dal dlouhodobě využívat. Zatím je tady velká vlhkost, teče sem okny, topit se musí akumulací kamny. **Máte v plánu nějakou opravu?**

V plánu to je. Snažíme se uspět s projektem a získat evropské peníze. Rádi bychom budovu zhruba do dvou let zrekonstruovali. Objekt má dvě patra a my zatím využíváme pouze to první. Druhé by se mělo začít využívat až po opravě.

Rekne-li se Spektrum, hodně lidí si vybaví hlavně výměnu injekčních stříkaček uživatelům drog. Rozsah vaší činnosti je ale širší. Mohl byste ji trochu přiblížit? Co si třeba představit pod pojem kontaktní centrum?

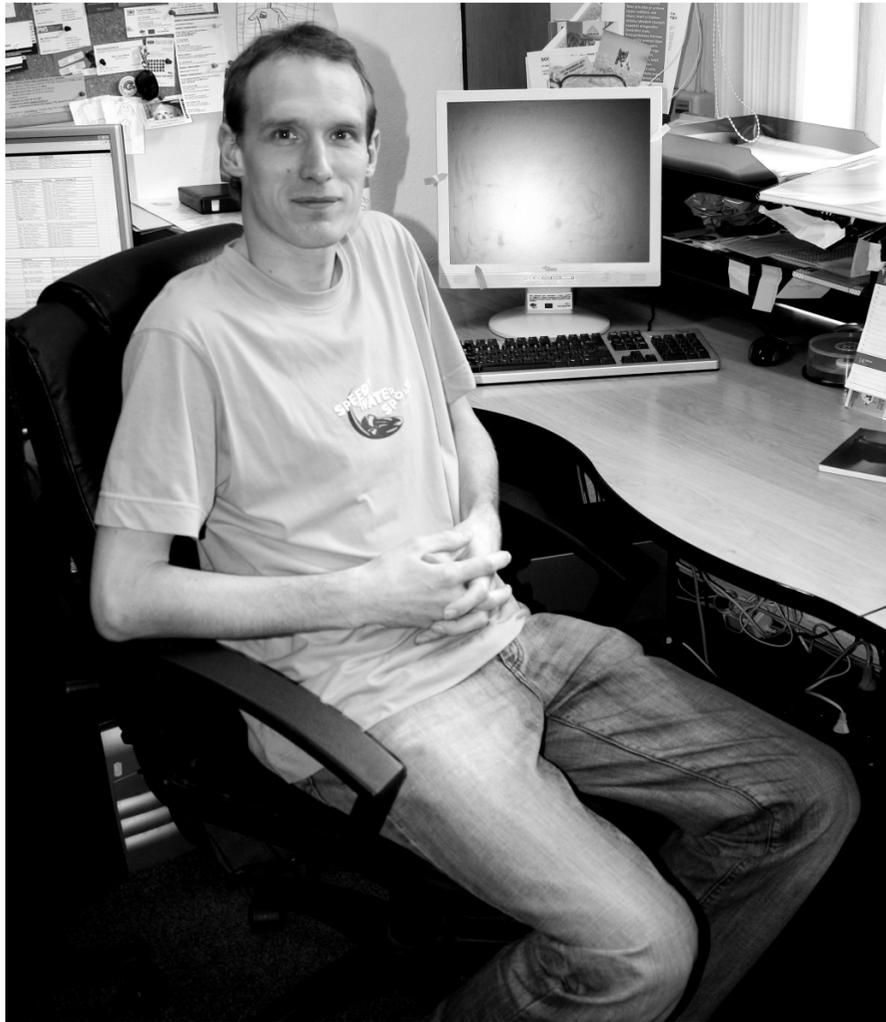
Jedná se o službu převážně pro aktivní uživatele nelegálních drog. V našem případě navíc hlavně pro uživatele pervitinu, a obzvláště těch, kteří si její aplikují injekčně. Jde o širokou škálu lidí – od experimentátorů po lidi, kteří užívají každodenně – a v danou chvíli neexistuje přátelný způsob, jak uživatele přesvědčit, aby s braním drog přestali. Proto je nepřesvědčujeme, ale snažíme se co nejvíce eliminovat škody, které s daným způsobem života souvisejí.

Jak lze těmto lidem pomoci?

My se snažíme alespoň o to minimální, co možné je. Tedy aby klient neohrožoval sebe více, než je nutné, a také aby co nejméně ohrožoval společnost. On prostě bere drogy, je to jeho rozhodnutí – a my to respektujeme, jelikož s tím jako společností nedokážeme stejně nic udělat. Ale vedeme ho k tomu, aby co nejméně škodil svému zdraví, a zmírnil tak následky své závislosti, které se promítají do doby, až uživatelem drog nebude, což s největší pravděpodobností někdy nastane. Usilujeme o to, aby jeho návrat do společnosti byl co nejšetrnější.

Co konkrétního si lidé mohou pod touto pomocí představit?

Je to například základní zdravotní servis. Sem patří základní ošetření, zmiňovaná výměna injekčních stříkaček, ale i poskytování dalšího materiálu – třeba vody pro injekční aplikaci, dezinfekce a tak dále. Dále nabízíme poradenství ohledně bezpečného užívání drog, které má zabránit tomu, aby je klienti brali způsobem, jímž si zásadně poškozuji své zdraví. V kontaktním centru ale dostanou lidé i další informace

JOSEF SOUKAL. V kontaktním centru žďárského Spektra pracuje Josef Soukal již dva a půl roku. Společně se dvěma kolegyněmi nabízejí služby uživatelům drog ze Žďárska i Havlíčkovodska. Obrátit se na ně ale mohou také blízcí osob, které s drogami mají potíže. Foto: Deník/Zlata Ptáčková

či poradenství. Mnoho jich má totiž potíže kupříkladu s bydlením, v rodině, s partnerem nebo i v zaměstnání, neboť někteří do práce stále chodí. My se jim snažíme i v těchto oblastech pomoci, aby nespadli na to pomyslné úplně sociální dno. Díky tomu jejich případný návrat do společnosti není tak problematický.

„Snažíme se alespoň o to minimální, co možné je. Tedy aby klient neohrožoval sebe více, než je nutné, a také aby co nejméně ohrožoval společnost.“

Co na návratu bývá pro lidi, kteří brali drogy, nejtěžší?

Ve chvíli, kdy se člověk stane z nějakého důvodu, jichž může být skutečně mnoho, aktivním uživatelem, je pro něj v podstatě nepřekonatelný problém vrátit se zpátky do společnosti. To si jen málo lidí uvědomuje, že pro klienty je pak překážka absolutně všechno. Když žijí venku, nemají naspěch, nikdo po nich nic moc nechce, starají se víceméně jen sami o sebe. V uvozovkách tedy mají vlastně jednoduchý život. Když se ale mají zvednout, všechno si zajistit a mají ještě nálepku feťáka, tak se před nimi všude zavírají dveře. Najednou na ně čeká velké množství zásad, povinností, úkolů. Musí si zajistit zaměstnání, spoustu papírů – obvykle totiž nemají občanský průkaz, rodný list... **Hovořil jste o tom, že se ve Spektru snažíte i o to, aby uživatelé drog co nejméně škodili svému okolí. O co jde?**

Jde nám o to, aby se použité injekční stříkačky nevalily venku, proto také nabízíme jejich výměnu. Ročně jich vyměníme kolem čtyř tisíc. Pokoušíme se s klienty také

hledat práci, brigády – nějaký legální zdroj příjmů, nebo jim pomoci s kontaktováním úřadů, aby si vyřídili sociální dávky a nezískávali peníze nelegálním způsobem. A v neposlední řadě jde o prevenci šíření závažných infekčních chorob – HIV/AIDS a žlutenky.

Je kontaktní centrum určeno pouze pro uživatele drog?

Pracujeme nejen se samotnými uživateli, ale i s jejich blízkými. Jedná se nejčastěji o rodiče, sourozence nebo i jiné blízké osoby. Těmto lidem nabízíme poradenství, předání informací. Poradit můžeme třeba rodičům, kteří mají podezření, že jejich dítě užívá marihuanu – nemusí jít totiž zrovna o pervitin nebo heroin. Rodiče jsou často zmatení, neví, jak se mají v takové situaci chovat, což je pochopitelné. V této chvíli k nám stačí zavolat či napsat e-mail a nejspíše do týdne najdeme nějaký společný termín. Pozveme rodiče k nám, samozřejmě v jiném čase, než sem chodí klienti. Můžeme zaručit, že vše, co nám tu kdo řekne, zůstane jen mezi námi. My mu doporučíme, jak s dítětem jednat, pracovat, a předáme další užitečné kontakty.

Uživatelé drog do kontaktního centra přicházejí sami, nebo je tam například někdo přivede?

Přes tuto otázku se dostáváme k druhému programu naší činnosti, jímž je terénní práce. Nemůžeme totiž jen pasivně čekat na to, že k nám klient přijde. Brání drog je často spojené s nelegální činností či paranoiov, takže o kontakt s venkovním prostředím závisí často příliš nestojí, tedy ani s naším kontaktním centrem. My se je proto v rámci terénního programu snažíme oslovit.

Jak to v praxi vypadá?

Chodíme po ulicích, hospodách, parcích či nádražích. Tam oslovujeme lidi, hlavně mladších věkových skupin, a mluvíme s nimi o naší čin-

nosti, co lze v jejím rámci využít a kam se oni nebo jejich známí mohou při potížích s drogami obrátit. Pak také funguje to, že sem stávající klienti přivedou nové.

Jak odhadujete, že zrovna ten a ten člověk by mohl být uživatelem drog?

Na první pohled se nemusí poznat, kdo je uživatelem drog. Existují mladí lidé, kteří využívají naše služby, a běžný člověk by rozhodně nepoznal, že berou drogy. Stejně je to i naopak. My proto oslovujeme většinu mladých osob, jež potkáme někde na ulici. Vybíráme si lidi, kteří „zevlují“ na lavičkách, v parku, upíjí vino, tráví čas venku v nějaké partě. V naprosté většině jsou to lidé, kteří uvádí, že s drogami zkušenost nemají a nic nepotřebují. My se ale snažíme zvýšit i jejich povědomí o našich službách. Často se nám totiž stává, že přijdeme do kontaktu s člověkem, který sám říká, že drogy nebere, ale zná někoho, kdo s tím má problémy. Předáme mu proto informace, propagační materiály a zároveň ukážeme, že jsme normální lidé zaručující klientům anonymitu. Takto oslovený člověk pak může svému známému informace předat, takže kontaktujeme samozřejmě i lidi, kteří nespádají do naší cílové skupiny.

Dá se říci, jaká věková kategorie je mezi vašimi klienty nejčastější? Převažují muži či ženy?

Rozhodně jsou četnější muži, ale to vychází z využívání nízkoprahových zařízení. Existuje i hodně závislých žen, ty to však mnohem víc skrývají. Jsou totiž často uživatelem drog, s nímž žijí, zabezpečeny. Žena se iz tohoto důvodu dostává mnohem méně ven, a tedy i do kontaktu se službami terénních pracovníků a kontaktních center. Ve finále ta početnost může být klidně půl na půl. Co se pak věku týče, dominuje určitě skupi-

na uživatelů nad pětadvacet let.

Jaké drogy vaši klienti nejčastěji užívají?

Nejvíce rozšířená je samozřejmě marihuana, takzvaná měkká droga. Hojně jsou i ta neční drogy, jako je extáze, i když s jejími uživateli už se tolik nesečkáme. My se ale zaměřujeme hlavně na takzvané problémové uživatele drog, čímž se nemyslí to, že by se jednalo o lidi dělající potíže, ale uživatele opiátů, pervitinu, kokainu. U nich je větší riziko zdravotních i jiných s tím souvisejících problémů. Zde je z uvedených drog nejvíce rozšířen pervitin. Občas jsou tu i uživatelé heroínu, případně nějakých dalších drog. Existují však i závislosti na lécích. Někteří lidé jsou v situaci, kdy mají vážný psychický problém nebo prochází velkou zátěží a dostanou se k lékům, jež by se měly předepisovat třeba na 10 až 14 dní, po nichž má následovat například terapie. Někomu se ale může zdát drahá a jen pomalu vedoucí k výsledkům, proto spousta lidí a lékařů dá přednost lékům, a vede to k závislosti.

Máte i takové klienty?

Ano, někteří tyto potíže mají. A je třeba si uvědomit, že do takové situace se může dostat jakýkoliv člověk. Obecně se přitom moc neví, že závislost na lécích je často mnohem hlubší a hůř se jí zbavuje než v případě závislosti na pervitinu. Takže pokud člověk kombinuje užívání léků a nějakých dalších drog, tak možnost přestat je mnohem těžší. Například ze závislosti na pervitinu či opiátech je možné se „vy-abstínovat“ sám – člověk bude mít „abstáky“, nebude mu dobře, ale zvládne to. U závislosti na některých lécích člověk nesmí přestat jen tak ze dne na den sám, to ho mů-

„U závislosti na některých lécích člověk nesmí přestat jen tak ze dne na den sám, to ho může i zabít.“

že i zabít.

Dá se podle vašich zkušeností drog přibývá, či naopak ubývá?

Vezmeme-li v úvahu čísla za loňský rok v rámci celé republiky, tak tam je rozhodně vidět stálý vzestup. To se týká uživatelů pervitinu. Situace na Vysočině se dlouhodobě mění v určitých vlnách. To znamená, že je období, kdy se užívá hodně, pak zase doba, kdy poměrně málo.

Klientům, již chtějí přestat, ve Spektru seženete léčbu?

Rozhodně. Pokud je klient aspoň trochu motivován k tomu, aby se sebou něco dělal, což bývá obvykle vyvoláno tím, že mu hrozí vězení či už mu rodiče odmítají dávat peníze a vyhodí ho z bytu, tak s ním o jeho rozhodnutí mluvíme. Je-li jeho zájem trvalý, tak si pak přes nás dojednává takzvaný detox, kam musí nastoupit, a pak je zvolen co nejvhodnější způsob léčby. To může být terapeutická komunita, kde klient stráví od osmi do třinácti měsíců, nebo probíhá léčba i v psychiatrických léčebnách. Tam trvá léčení tři až šest měsíců. **Z jakých zařízení mohou klienti z Vysočiny vybírat?**

Psychiatrická léčebna funguje v Havlíčkově Brodě a v Jihlavě. Ale vše se odvíjí hlavně od toho, jaká léčba bude klientovi nejvíce vyhovovat. Jsou lidé, kteří chtějí zůstat co neblíže svému bydlišti, aby za nimi mohli třeba

jezdit blízcí na návštěvy.

A pak jsou i uživatelé, kteří si přejí být co nejdál. Jednotlivé komunity se pak ještě liší podle svého zaměření. Například Terapeutická komunita v Sejřku na Žďársku se zaměřuje na lidi s duální diagnózou. To znamená, že kromě závislosti mají klienti ještě nějakou psychiatrickou chorobu. Tuto komunitu si mohou zvolit klienti z Vysočiny i ze severu Čech. Jiné zařízení se zase zaměřuje na matky s dětmi. Takže člověk si u nás komunitu vybere ze seznamu, který mu dáme. Pak se rozhodne, kde nastoupí na detox. Ten může absolvovat ve zmiňované Jihlavě, Brodě anebo v Brně.

Kolik klientů do Spektra chodí?

V kontaktu jsme s asi osmdesáti lidmi. Ale víme, že spousta z nich má za sebou ještě další uživatele. Takže i těm přes docházející klienty předáváme stříkačky, informace, informační materiály, časopis pro uživatele drog... Lidí, kteří mají z naší činnosti prospěch, je proto daleko víc.

Vaši klienti jsou jen ze Žďárska?

Ne, pokrýváme nejen žďárský okres, ale i havlíčkovobrodský – krom okresního města samého. Nejzásadnější místo, kam jezdíme, je Ledec nad Sázavou. Jediné naše zázemí je ale ve Žďáře a odtud dojíždíme. Máme-li kontakty i v menším městě, zajíždíme i tam.

Kolik lidí tuto práci dělá?

Jsem na to celkem líný.

S prací v sociálních službách je spojován syndrom vyhoření...

Když si vezmu pracovníky, co za poslední tři čtyři roky odešli, nemyslím si, že by za tím byl syndrom vyhoření. Spíš je to spojené s tím, že ta práce není zrovna jednoduchá, už jen v tom, že se často pracuje odpoledne a večer. To je pro soukromý či rodinný život velká zátěž. Občas je v tom také cítit i taková beznaděj, když se někteří klienti za určitě období vůbec neposunou. Pak člověk přemýšlí, jaký to má vlastně smysl. Ale smysl to má! V neposlední řadě hraje roli určitě i otázka financí, což se ale týká sociálních služeb jako takových. Na zajištění rodiny ta práce moc vhodná není.

Součástí Spektra je Centrum primární prevence, které dělá programy primární prevence pro žáky základních i středních škol. Je o ně zájem?

Je o ně velký zájem, lektorů tohoto centra spolupracují s jedenácti školami na Žďársku a třemi na Havlíčkovobrodsku. Realizují dlouhodobě a komplexní programy primární prevence, jejichž cílem je předcházení rizikového chování dětí a mládeže, získávání znalostí, dovedností a postojů podporující zdravý životní styl. Základní a střední školy mají ze zákona povinnost realizovat ve třídách primární prevenci rizikového chování, kam kromě užívání drog patří i šikana, narušení rodinné a partnerské vztahy, záškoláctví, závislostní chování, poruchy příjmu potravy a další formy rizikového chování.

Kontakty:

Spektrum - centrum primární prevence a drogových služeb

Zižkova 16, Žďár nad Sázavou
e-mail: spektrum@kolping.cz
telefon/fax: 566 620 098
mobil: 608 816 721

Centrum primární prevence

náměstí Republiky 22,
Žďár nad Sázavou
e-mail:
spektrum.prevence@kolping.cz
telefon: 566 585 027
mobil: 774 419 047